



# Biznis.rs

PRIMERAK ZA PRETPLATNIKE

BROJ 29 - FEBRUAR 2024.

Tatjana Matić, direktorka Fonda za razvoj Republike Srbije

**ŽENE TREBA DODATNO OSNAŽITI I PODSTAĆI DA BUDU PREDUZETNICE**

Kristina Milinčić, generalna direktorka Sava Centra

**BEOGRAD SE VRAĆA NA KONGRESNU MAPU SVETA**

**FINANSIRANJE POSLOVANJA U DOBA VISOKIH KAMATA**

**KAKO DA SE KOMPANIJE RAZVIJAJU DOK ČEKAJU POPUŠTANJE MONETARNOG KAIŠA**

ISSN 2787-3358





FOTO: SVETISLAV BRČANSKI

NEDELJA PRIVATNOSTI

## RIZICI ZLOUPOTREBE LJUDSKIH PRAVA ZAHTEVAJU HITNE MERE KONTROLE VEŠTAČKE INTELIGENCIJE

REPUBLIKA SRBIJA TRENUTNO NEMA PRAVNI OKVIR KOJI U POTPUNOSTI REGULIŠE AI SISTEME, OSIM VAŽEĆE REGULATIVE KOJA SE MOŽE PRIMENITI NA ODREĐENA PITANJA, ŠTO UKLJUČUJE I ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI. U TOM POGLEDU OSTAJU U PRIMENI TRENUTNE ODREDBE O OBAVEZI PRIPREME PROCENE UTICAJA NA ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI IZ ČLANOVA 54-56 ZAKONA, TE ĆE SE SHODNO PRIMENJIVATI I NA AI SISTEME KOJI SE RAZVIJAJU I KORISTE U NAŠOJ ZEMLJI

U poslednje vreme skoro da nema konferencije posvećene biznisu na kojoj se ne dotakne tema upotrebe veštačke inteligencije (AI). Slično je bilo i na nedavno održanoj „Nedelji privatnosti“ koja se, već tradicionalno, krajem januara bavila pitanjima privatnosti i zaštite podataka o ličnosti.

Najčešća pitanja i bojazan u vezi sa primenom AI jeste da će se određena zanimanja ugasiti, jer će ih veštačka inteligencija zameniti, najpre u određenim aspektima, a zatim u budućnosti i potpuno. Takođe, upotreba AI sa sobom povlači pitanje kontrole, odnosno zaštite podataka o ličnosti.

U okviru Evropske unije ovo pitanje biće eksplicitno regulisano tekstem EU AI Acta, sudeći prema nacrtu konsolidovane verzije dokumenta koji je proizvod kompromisa i dogovora Evropskog saveta i Evropskog parlamenta tokom razgovora okončanog krajem

2023. godine, a koji je pre nekoliko dana postao dostupan na mrežama.

Partner u advokatskoj kancelariji Moravčević Vojnović i Partneri oad u saradnji sa Schoenherr, Marija Vljaković, kaže da je prema dostupnom nacrtu zakona jasno da će svi AI sistemi koji budu bili kvalifikovani kao visokorizični imati obavezu pripreme procene uticaja na zaštitu podataka o ličnosti (DPIA) u skladu sa primenjivim odredbama Opšte uredbe EU o zaštiti podataka o ličnosti.

– Na prvi pogled deluje da se ovakvim rešenjem EU AI Acta zapravo proširuje primena ove odredbe, s obzirom na to da se članovi aneksa AI Acta kojima se definišu visokorizični sistemi veštačke inteligencije mogu smatrati širim od liste radnji obrade za koje će prema GDPR-u biti obavezna priprema DPIA. Bitno je napomenuti da EU AI Act uvodi obaveznu i procenu uticaja AI sistema na osnovna ljudska prava (FRIA), s tim što je ovakva procena obavezna samo za javne ustano-

ve, odnosno ustanove koje pružaju usluge od javnog značaja – bez obzira na to da li su državne ili privatne – a koje koriste visokorizične sisteme kao što su, na primer, obrazovne ili zdravstvene ustanove – navodi Vljaković u razgovoru za Biznis.rs.

Ona ističe da je veoma bitno imati u vidu da se i na privredna društva u Republici Srbiji može primeniti budući EU AI Acta ukoliko, na primer, to lice stavlja svoj AI sistem na tržište EU, ili ukoliko to društvo razvija ili koristi AI sistem čiji se output upotrebljava u EU.

– Što se tiče društava u našoj zemlji koja ostaju van opsega primene EU AI Acta, Republika Srbija trenutno nema pravni okvir koji reguliše u potpunosti AI sisteme, osim važeće regulative koja se može primeniti na određena pitanja, što uključuje i Zakon o zaštiti podataka o ličnosti. U tom pogledu ostaju u primeni trenutne odredbe o obavezi pripreme procene uticaja na zaštitu podataka o ličnosti iz članova 54-56 Zakona o zaštiti podataka



o ličnosti, te će se shodno primenjivati i na AI sisteme koji se razvijaju i koriste u Republici Srbiji – objašnjava Vljaković.

### Ko će regulisati upotrebu AI u Srbiji?

Kada je reč o tome ko će biti regulatori, naša sagovornica ističe da sva pitanja koja se tiču zaštite i obrade podataka o ličnosti tokom treniranja i korišćenja AI modela i dalje ostaju u nadležnosti lokalnih organa za zaštitu podataka o ličnosti.

– Bar za sada, u ovoj fazi pre usvajanja zvaničnog teksta EU AI Acta, ne vidimo ništa što bi isključilo nadležnost lokalnih regulatornih tela za zaštitu podataka o ličnosti. S druge strane, kontrola primene ovog dokumenta biće u rukama Kancelarije koja će nadgledati primenu odredbi EU AI Acta u odnosu na generativne AI modele, i biti neka vrsta centralnog koordinatora za veštačku inteligenciju na nivou EU. Visokorizični sistemi biće pod kontrolom lokalnih regulatora koji će se formirati na nivou država članica EU, i za koja će važiti mnogo stroža pravila nego za generativne AI modele – navodi Marija Vljaković, partner u advokatskoj kancelariji Moravčević Vojnović i Partneri oad u saradnji sa Schoenherr.

Ona ističe da se očekuje da će i kod nas pravovremeno biti formiran novi regulatorni organ koji će se baviti nadzorom primene pravnog okvira za veštačku inteligenciju koji takođe treba da bude uspostavljen.

– Kao i na nivou EU, ne očekujemo nikakve promene po pitanju nadležnosti Poverenika za zaštitu podataka o ličnosti u pogledu primene Zakona o zaštiti podataka o ličnosti tokom razvoja, treniranja i primene AI sistema – objašnjava Vljaković.

### AI i pravo na privatnost

Često se kod primene AI pominje i vaganje između benefita koji su nesporni pri upotrebi veštačke inteligencije i eventualnih probijanja granica etičnosti, odnosno korišćenja ličnih podataka u zamenu za sve ono što AI donosi. Marija Vljaković ocenjuje da ovo pitanje nemamo samo kod korišćenja generativnih AI modela, već i kod drugih platformi gde se upotreba plaća davanjem podataka.



– Međutim, ovde korišćenje generativnih modela ne plaćamo svojim podacima, ali učestvujemo davanjem informacija u njihovom treniranju. Velike kompanije često radi usklađivanja svog poslovanja sa osnovnim principima etičnosti menjaju uslove poslovanja kako bi se eventualno omogućilo korisnicima da odustanu od svog pristanka na treniranje modela na svojim ličnim podacima (podacima otkrivenim u okviru razgovora sa modelom). Na primer, OpenAI je uveo mogućnost podešavanja aplikacije tako da korisnik može da odustane od daljeg treniranja modela na njegovim podacima – ističe Vljaković.

Ipak, i dalje postoji velika bojazan da korišćenje AI sistema, naročito raspro-

stranjenih generativnih modela, može dovesti do određene štete po naša osnovna ljudska prava, pa i prava na privatnost. Zato bi svaki korisnik trebalo, pre svega, da bude obazriv po pitanju toga za koje svrhe koristi model, koje podatke obelodanjuje tokom razgovora sa modelom, i u krajnjoj liniji da eventualno odustane od daljeg treniranja modela na svojim razgovorima sa modelom ili uključi opciju automatskog brisanja istorije razgovora.

– Na svakom od nas je da vrši procenu benefita u odnosu na moguću štetu, te za sada još uvek, verovatno upravo iz tih razloga, AI generativne modele više koriste sofisticirani korisnici. Dodatni pravni okvir ili makar pridržavanje Etičkih smernica za razvoj, primenu i upotrebu pouzdane i odgovorne veštačke inteligencije Republike Srbije može uticati na smanjenje ovakvih rizika – ocena je naše sagovornice.

### Primeri loše upotrebe veštačke inteligencije

Što je model koji koristimo veći, odnosno operiše većom količinom podataka (uključujući i lične podatke), teže je obezbediti zaštitu tih podataka i veće su šanse da može doći do gubitka kontrole nad njima, a samim tim i moguće štete po pojedinca.

U tom smislu najčešće posledice koje mogu nastati su krađa identiteta, pristranost ili diskriminacija, kao i greške u prepoznavanju lica sistema za biometrijsku identifikaciju.

– Na primer, štete u pogledu diskriminacije dešavale su se u okviru EU u slučaju sistema banaka za automatsku procenu ispunjenosti uslova za dodelu kredita, gde su pripadnici LGBTQ populacije koji nisu u braku bili diskriminisani jer su automatski greškom bili odbijani ukoliko nisu ispunjavali uslov postojanja bračne zajednice. Takođe, u Americi je bilo

### EDUKACIJA U OBLASTI PRIMENE AI

S obzirom na to da je primena veštačke inteligencije relativno nov princip koji se još uvek razvija, veliki broj stručnjaka i uopšte ljudi koji bi trebalo da vrše kontrolu primene AI, takođe, moraju da prođu dodatnu edukaciju kako bi se pripremili za primenu propisa koji se donose u ovoj oblasti

– Mislim da nažalost mi još uvek nismo dovoljno stručni ni za samu primenu našeg Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, a kamoli jednog još kompleksnijeg problema u domenu korišćenja podataka o ličnosti, a to je korišćenje istih radi treniranja i funkcionisanja određenih AI sistema. U tom smislu svaki vid edukacije u okviru obrazovnog sistema, a i van njega, na nivou pojedinca – ali i privrednih subjekata – više je nego preporučljiv kako bismo se na vreme pripremili za primenu propisa koji će regulisati ova pitanja, a koji će sigurno po uzoru na EU AI Act biti usvojeni i kod nas veoma uskoro – smatra Marija Vljaković.



Angela Trajić



Marija Vlajković



FOTO: PRIVATNA ARHIVA

nekoliko slučajeva pogrešnog hapšenja lica zbog grešaka u radu softvera za biometrijsku identifikaciju lica (na primer, pogrešno hapšenje detroitske policije u januaru 2020. godine korišćenjem sistema Data Works Plus).

Takođe, imajući u vidu predstojeće predsedničke izbore u Sjedinjenim Američkim Državama sve više se priča o posledicama koje deepfake može imati na demokratske izbore, naročito zbog slučaja u Nju Hempširu gde su sistemi za kloniranje glasa predsednika Džozefa Bajdena korišćeni da pozivaju i utiču na glasače.

Upravo zbog velikog rizika određenih sistema po osnovna ljudska prava javila se i potreba za hitno i opsežno regulisanje razvijanja i primene ovakvih AI sistema svuda u svetu – zaključuje partner u advokatskoj kancelariji Moravčević Vojnović i Partneri oad u saradnji sa Schoenherr Marija Vlajković.

### Uticaj AI na izbore

O zloupotrebi ličnih podataka priča se i kada su u pitanju izbori. Oblast društvenih mreža u našem zakonskom okviru nije uređena, te samim tim zakonska

pravila koja se odnose na ponašanje elektronskih medija u izbornom procesu, odnosno na televizije, ne mogu se primeniti na društvene mreže.

Međutim, svedoci smo da one imaju značajan uticaj na biračko telo, što znači da društvene mreže stvaraju prostor u kojem dolazi do velikog širenja dezinformacija koje u izbornom procesu mogu da utiču na volju birača. Zato bitnu ulogu u ograničavanju takvog uticaja predstavljaju organizacije koje se bave proverom činjenica i koje svojim radom doprinese informisanju građana o tome koje informacije su istinite a koje ne, i omogućavaju im da na osnovu toga donose svoje odluke, u skladu sa svojim vrednosnim sistemom.

Ovako članica pravnog tima organizacije CRTA Angela Trajić objašnjava moguću negativan uticaj medija i društvenih mreža na odluke birača.

Ona kaže da je teško upoređivati naš sistem zaštite podataka ličnosti i izbornog prava sa sistemima zaštite drugih zemalja, pogotovo zemalja EU kojima bi mi trebalo da težimo, jer se radi o različitim izbornim sistemima i različitim nivou i kulturi zaštite ličnih podataka.

– Ipak, ono što možemo da izvedemo kao zaključak, na primeru sastavljanja biračkih spiskova, jeste da su u drugim državama poput Velike Britanije ili Španije podaci iz biračkog spiska dostupni većem broju ljudi odnosno dostupni su svim kandidatima na izborima, što predstavlja liberalnije rešenje, nego kod nas – ocenjuje Trajić u razgovoru za Biznis.rs.

Ona navodi da su zbog veće svesti o važnosti zaštite podataka o ličnosti manje šanse da će se oni zloupotrebiti na načine kojima smo mi svedočili kod nas u poslednjem izbornom ciklusu.

– Jedan od koraka koji je preduzet u cilju omogućavanja biračima da provere da li su njihovi lični podaci eventualno zloupotrebjeni na dan glasanja, odnosno da li je neko glasao umesto njih, učinjen je tako što je RIK obavezan da po zahtevu biraču pruži tu informaciju, što jeste u skladu sa preporukom koju je CRTA dala 2018. godine. Nažalost, ova preporuka nije u celosti ispunjena zbog toga što RIK neredovno odgovara na zahteve birača – zaključuje članica pravnog tima organizacije CRTA Angela Trajić.

LJILJANA BEGOVIĆ

## GODIŠNJA KONFERENCIJA „NEDELJA PRIVATNOSTI”

Na godišnjoj konferenciji „Nedelja privatnosti“ koju organizuje organizacija Partneri Srbija zaključeno je da se oblasti zaštite prava na privatnost u Srbiji posvećuje više pažnje u odnosu na raniji period, ali da svakako još uvek postoji dosta prostora za unapređenje, kako propisa tako i prakse sprovođenja već postojećih normi, posebno u domenu sudske zaštite privatnosti.

Konferencija je održana od 24. do 26. januara, a u fokusu su bila pitanja privatnosti i zaštite podataka o ličnosti. Među govornicima su bili ambasador i šef misije OEBS-a u Srbiji Jan Bratu, koordinator regionalne mreže za vladavinu prava ambasade Kraljevine Holandije u Srbiji Bart de Bruijn, sekretarka ambasade Kraljevine Norveške u Srbiji Eline Vague, poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković, izvršni direktor Fondacije za otvoreno društvo Srbije Miodrag Milosavljević i izvršna direktorka Partnera Srbija, Ana Toskić Cvetinović.

Prvi panel „Izaberi privatnost – uloga ličnih podataka u globalnoj izbornoj godini” doneo je diskusiju učesnika o zaštiti ličnih podataka birača u Srbiji i svetu tokom izbornih procesa. Tema drugog panela bila je uloga medija u kršenju prava na privatnost građana. Panelisti su analizirali slučajeve Ribnikara i Mladenovca i medijsko izveštavanje, i osvrnuli su se na analizu BIRN-a o povredama privatnosti u medijskom izveštavanju kroz monitoring medija.

Drugog dana „Nedelje privatnosti” razgovor je bio posvećen sudskoj praksi u oblasti zaštite prava na privatnost, kako u Srbiji tako i u zemljama Evropske unije.

Paneli koji su održani trećeg i poslednjeg dana „Nedelje privatnosti” bili su posvećeni budućnosti digitalnih tehnologija za nadzor i njihovoj zakonitosti, kao i zaštiti privatnosti u eri generativne veštačke inteligencije.